

VESTLEMISE TEHNIKAID

Martins Valters

Partnerile orienteeritud käitumine

- Konstruktivse vestluse arendamiseks peavad partnerid järgima teatud käitumisreegleid.
- Termin " Partnerile orienteeritud käitumine" on tuletatud terminist "kliendile orienteeritud käitumine", mille töötas välja USA psühhoterapeut ja läbirääkimiste ekspert Cal Rogers.
- Partnerile orienteeritud käitumine nõuab täielikku partnerile keskendumist. Mitte mina ei räägi rohkem ja ei pane lahendama enda probleeme, vaid tähelepanu keskmes on partner, kogu oma isiksusega.

Partnerile orienteeritud käitumise eeldused

- Partnerisse positiivne suhtumine, mitte eelarvamused või negatiivsus ette;
- Empaatia, mitte soov õpetada või mitte aru saada;
- Tegelik nõustumine, mitte varjamine või maskeering.

Partnerisse positiivne suhtumine

- "Proovin oma partnerist aru saada ja teda mõista"
- Alles pärast seda, kui partner saab aru, et teda kui isiksust austatakse ja tunnustatakse, siis hakkab tema eneseväärikus tõusma ja kommunikatsioon paranema.
- Siis langeb hirmu ja pingete tase.
- Näiteks, tööline suudab oma probleemid formuleerida ning need ülemustele ette kanda.

Empaatia

- ... see tähendab enda nägemist partneri “nahas”.
- Püüan minna partneri rolli ja näha ning tajuda tema emotsionaalseid üleelamisi, pakkuda talle võimalus näha ja kontrollida minu nägemust

Iseendaga rahu olemine

- Ma püüan mitte näidelda, ma püüan olla mina ise
- Selle all mõistetakse ilma vasturääkivusteta järjekindlat käitumist.
- See omakorda tähendab, et ka negatiivseid emotsioone tuleb välja näidata – meelepaha, antipaatiat jne.
- Sellisel juhul osatakse näha partneri emotsioone ja suhtumisi, nendega arvestada ja neist rääkida.

Spetsiaalsed tehnikad selle baaskäitumise rakendamiseks

Neid tehnikaid rakendades on võimalik vestlust juhtida ja luua partneriga usalduslik suhe:

- * saata välja “mina” – teated;
- aktiivselt kuulata;
- kasutada küsimuste tehnikat
- küsida tagasisidet

“Mina”- teade

- Sageli sõltub vestluse edukus või mitteedukus väljendusviisist, sõnastuse täpsusest.
- Kommunikatsioon toimub mitte ainult sõnalises ja sisulises vormis, loeb ka isiklik suhe. Kommunikatsioon sisaldab ka informatsiooni emotsioonide kohta (kommunikatsiooni psühholoogiline mudel);
- Isiklikud emotsioonid väljenduvad “mina”- teate kaudu.

Mida sisaldab “mina” – teade? (I)

- “Mina”-teate läbi saavad vestluspartnerid informatsiooni, mis teistega toimub. See annab teada, missugused mõtted, tunded, emotsioonid teiste mõju all tekivad. Need võivad olla nii positiivsed kui negatiivsed.
- Väljendid nagu “Ma olen raevus!” tekitavad segadust ja eemaldumist.
- Partneri reaktsioon võib olla: “Aga mida mina tegin?”
- Tuleks täpsustada: “Ma olen vihane, et te jälle koosolekule hilinesite.”

Mida sisaldab “mina” – teade?(II)

- Lisaks emotsioonide karakteristikutele ja nende põhjustele, sisaldab “mina”-teade ka võimalikke tagajärgi.
- Täielik “Mina” kõlaks niimoodi: “Ma olen vihane, et te jälle koosolekule hilinesite ja sellega minu plaanid segi ajasite.”
- Sellisel moel antakse partnerile võimalus oma viga tunnistada, mõista oma tegude tagajärgi ja tulevikus mitte eksida.

“Sina” – teade

- “Mina”- teate vastand on “sina”-teade.
- “sina”-teatega anname partnerile teada, mida temast arvame ja kuidas temasse suhtume.
- Käesolevas näites võiks “sina”-teade kõlada niimoodi: “Teie peale ei saa loota, te lihtsalt üldse ei arvesta teistega.”
- “Sina”-teate põhine vestlus võib osutuda ebaõnnestunuks ja ebakonstruktiivseks, kutsudes esile kaitsereaktsioone ja tõkkeid.
- .

Miks “sina”-teade ei sobi?

- seda võetakse kui kriitikat ja alandust
- tekitab süü tunde
- surub partneri nurka ning toodab agressiivsust
- mõjub partnerile isiklikult

“Mina”-teate eelised (I)

- “Mina”- teadet ei võeta isiklikult, kuna ütleja väljendab omaenda tundeid ja mõtteid, mitte ei hinda partnerit. Seega ei teki viimasel ka suurt soovi kaitsesse asuda.
- “Mina”- teade väljendab austust;
- “Mina”- teade võimaldab partnerit lähemalt tundma õppida;
- “Mina”- teade suunab partnerit oma käitumist muutma niimoodi, et see toimub tema enda vastutusel.

Mina"-teate eelised (II)

- Kui "mina"- teade on siiras, siis mõjutab see ka partnerit välja saatma oma "mina"- teadet.
- "Mina"- teade parandab partnerite suhteid.
- "Mina"- teatega annab ülemus töötajatele teada: "ma ei ole ainult ülemus, vaid inimene nagu iga teinegi, mul on emotsioonid ja tunded."
- See võimaldab luua vastastikuse lugupidamisega avatud õhkkonna, mis on eeldus konstruktiivseks probleemi lahendamiseks.
-

Millal on “mina”-teade eriti kasulik?

- kui jutuaajamise käigus tuleb kritiseerida;
- kui jutus on hinnangud töötajatele;
- situatsioonides, kus tuleb seletada, miks kõnealune käitumine on vastuvõetamatu.

Praktiline ülesanne 1

- meenutage situatsiooni, kus ründasite kedagi “sina”-teatega;
- Sõnastage see “sina”-teade ümber “mina” teateks;
- Kumb variant on parem?

Aktiivne kuulamine (I)

- Väga oluline osa vestlusest on KUULAMINE.
- Küllalt sageli pööratakse sellele vähe tähelepanu. Leib palju retoorika kursusi, kuid mitte KUULAMISE kursusi.
- sedasama võib öelda ka paljude tippjuhtide kohta. Kuulamise oskus on üsna vähene.

Aktiivne kuulamine (II)

- Inimesed “tulistavad” minutis 100-200 sõna. Vastu võtta suudaks veelgi rohkem.
- Ülejäänud aeg kulub mõtlemiseks, väljendusviisi lihvimiseks, argumentide formuleerimiseks, mis kõik tõmbab tähelepanu ära partneri jutult.
- Aktiivne kuulamine tähendab “rääkides kuulamist”.

Aktiivse kuulamise tunnused

- ... Mis osutab partnerile:
- Ma püüan aru saada ja vastu võtta kõige olulisemat sellest, mis sa ütled;
- Ma saan sinu probleemist aru ja võtan seda tõsiselt;
- ma mõtlen sellele, millest sa räägid;
- Kuulaja püüab siseneda rääkija mõttemaailma.
- Aktiivset kuulamist ei pea käsitama kui tehnikat, pigem on tegemist eluhoiakuga. Ma olen orienteeritud sellele, mida partner mulle öelda soovib.

Kõige tähtsam (I)

- Aktiivne kuulamine nõuab aega. Ajapuudus lülitab aktiivse kuulamise välja.
- Tuleb austada fakti, et partneril on oma arvamus, oma väljenduslaad, oma nägemus probleemi olemusest.
- Tuleks üritada partneri öeldut ümber sõnastada. “kas te ütlesite, et...”
- Tuleks haakuda partneri emotsioonidega. Näiteks, “teiste sõnadega, te pahandasite vigade peale..”

Kõige tähtsam (II)

- Algatuseks tuleks partnerit tervitada sõbralike sõnadega;
- Aktiivset kuulamist tuleb demonstreerida ka mitteverbaalsete kommunikatsioonivahenditega, näiteks silmside, peanoogutus, vms. Mitteverbaalne ei tohi olla verbaalsega vastuolus.
- Kuulamine tähendab ka pauside väljakandmist, vaikust või partneri vaikimist.
- Kuulamise märk on: me ei karda vaikust!
- Usalduslikkust ei tohi alatult ära kasutada: algul luua hea õhustik ja pärast kasutada partneri sõnu tema enda vastu.

Situatsioonid, kus aktiivne kuulamine on kõige olulisem

- Tutvumisel: kohe luua usalduslik õhkkond;
- Kui partneril on isiklikud probleemid;
- Kõikidel juhtudel, kus läbirääkimised on tupikusse jooksnud.

Praktiline ülesanne 2

- Jagunege paaridesse.
- Jutustage teineteisele mingist oma probleemist, kasutades aktiivset kuulamist.
- 5 minutit ühele, 5 minutit teisele.

Küsimuste tehnika

- Juba Sokrates (469-399 e.m.a.) rõhutas küsimuste tehnika suurt tähtsust. Seda nimetatakse retoorika kuningaks.
- Küsimustega tagate partnerile võimaluse aktiivselt vestluses osaleda.
- Teiste sõnadega võib küsimuste esitamist nimetada ka vestluse juhtimiseks.
- Aga see on väga suur väljakutse!

Küsimuste tehnika eelised

- Küsimused näitavad huvi partneri öeldu vastu;
- Küsimuste esitaja saab vajalikku informatsiooni;
- Küsimuste esitaja ergutab enda ja partneri loomingulisust;
- Küsimuste esitaja loob usaldusliku õhkkonna ja näitab üles austust;
- Küsimuste esitaja saab maandada tekkinud agressiivsust.

Küsimuste tüübid

- Lahtised küsimused;
- Kinnised küsimused;
- Reflekteerivad küsimused – nõuavad tagasisidet.

Lahtised küsimused

Tunnus	Mõju	Näide
<ul style="list-style-type: none"> • Algab: missugune? Kes? Mispärast? Kuhu? jne • Nendele küsimustele ei saa vastata ainult ei või jaa.	<ul style="list-style-type: none"> • aktiveerib partnerit • suurendab kommunikatsiooni • seda ei käsitata tavalise vestlusena	<p>Kuidas hindate ...? Missuguse eesmärgiga...? Mis juhtub, kui...?</p>

Küsimustel on kas informatiivne iseloom, või ärgitavad partnerit vestlusele, toetavad vestlust, või aktiveerivad partnerit. Kuid võivad ka tekkida arusaamatused, kui näiteks on erinev haridustase või formuleerimise probleem.

Kinnised küsimused (I)

Tunnus	Mõju	Näide
Eeldab otsest vastust (näiteks, täpne kuupäev, millegi arv)), vastuseks ei või jaa.	<ul style="list-style-type: none"> • Iseseisev mõtlemine ei ole võimalik. • tajutakse kui suunavat vestlust; • kiiresti on selgus käes; • suur võimalus sugestiooniks.	<ul style="list-style-type: none"> • Millal on projekti tähtaeg? • Mitu inimest teil grupis on? • Kas kavatsed sellest tööst loobuda? • Kas teid huvitab töögraafik kõigepealt?

Kinnised küsimused (II)

- Kinniseid küsimusi käsitatakse sageli kui vestluse soovitud suunda juhtimise vahendit, ka ei võimalda need vastuseks keerutamist. Partner iseseisvust või initsiatiivi üles näidata ei saa.
- Kinnised küsimused hoiavad aega kokku ja kiiresti jõuab peamiste probleemideni. Samas, neid võib käsitada kui ülekuulamist, ja sellele vastuseks vaikitakse.
- Sugestiooni võimalus on väga suur. Küsimustega saab manipuleerida ning vestluse käiku muuta. Töötab juhul, kui partneri isiklik arvamus meile mitte mingit huvi ei paku.

Kas kasutada lahtiseid või kinniseid küsimusi?

- Kõik sõltub konkreetsest situatsioonist või vestluse arengujärgust;
- Lahtised küsimused edendavad heade suhete teket;
- Kui on vaja kiiresti tulemust saada, siis kinnised küsimused on kasulikud.

Reflekteerivad küsimused (I)

Tunnus	Mõju	Näide
<ul style="list-style-type: none"> • korratakse vestluse sisu	<ul style="list-style-type: none"> • võib toetada “erinevates keeltes” rääkimisele • Signaliseerib soovi saada kinnitust partneri jutule • Muudab vestluse konstruktiivseks	<p>Kas soovisite öelda, et..</p> <p>Kas peate võimalikuks, et .....?</p> <p>Kui ma teist õigesti aru sain...?</p>

Reflekteerivad küsimused(II)

- hädavajalikud tagasiside saamiseks;
- ei alga küsisõnaga, vaid kordavad vestluskaaslase mõtet;
- vähendavad “erinevates keeltes» rääkimise ohtu;
- Signaliseerivad partneritele kaaslase soovi temast aru saada ja sõbralikku atmosfääri tekitada.

Praktiline ülesanne 3

- 1 jagunege 4-5 liikmelistesse gruppidesse, valige grupijuht;
- 2 igale grupile üks vaateleja.
- 3
- Kirjutage 15 minuti jooksul üles, missuguseid isiksuseomadusi peaks kandma pensionäride grupi õpetaja. Säilitage väärtuslikud ideed.
- Grupijuhi ülesanne on jõuda kokkuleppele, säilitades kõik head ideed.
- Vaateleja ülesanne on jälgida vestluse käiku, missuguseid tehnikaid keegi kasutas, tuua välja nii negatiivne kui positiivne, kas ja millisel määral on iga osaleja panus arvestatud.

Tagasiside

- Igas vestluses on alati mitmeid teateid. Teadete psühholoogilises mudelis on alati 4 aspekti. Kuulaja võib neist aru saada või ka mitte aru saada.
- Kommunikatsiooni tehnilise mudeli kasutamisel on möödarääkimised vältimatud..
- Hädavajalik on kontrolliprotsess, mille käigus mõlemad osapooled veenduvad, et on teineteisest õigesti aru saanud.
- Niisuguse kontrolli mehhanismi nimetatakse kas meta-kommunikatsiooniks või tagasisideks.

Meta-kommunikatsioon ja Tagasiside

- Meta-kommunikatsioon on kommunikatsioon kommunikatsioonist, s.t. Vestluse aines on jutuajamise sisu ja protsess.
- Tagasiside käib ainult ühe episoodi kohta.
- Meta-kommunikatsioon püüab haarata kogu vestlusprotsessi või siis mahukamaid episoode.
- Tagasiside tegeleb väiksemate osadega.

Tagasiside saamise võimalusi (I)

- Kirjeldada, mitte interpreteerida;
- Kirjeldada partneri tegevust selgete faktidega.
- Vältida omapoolseid seletusi ja interpretatsioone.
- Anda enda reaktsioonidest teada.
- Rääkida partnerile mitte ainult tema käitumisest, vaid ka enda tunnetest ja reaktsioonidest tema käitumisele.
- Püsida teemas. Tagasiside ei tähenda, et kõiki, mis hingele kogunenud, tuleb välja prahvatada. Jääda “siin ja praegu” printsiibile kindlaks.
- Valige hoolikalt aega. Tagasi-sidestamisest on kasu ainult siis, kui partner suudab seda vastu võtta. Ta ei suuda, kui tegeleb muude asjadega või on liiga närviline.

Tagasiside saamise võimalusi (II)

- Tagasisidet peab käsitama kui vahendit, millega objektiivselt hinnata iseennast ja teisi.
- Arvestage, et üht ja sedasama käitumist võidakse tajuda täiesti erinevalt.
- Kontrollige kuuldot. Kontrollige, kas saite ikka õigesti aru, mida partner öelda soovis. Selleks kas esitage küsimusi või korrake juttu oma sõnadega.
- Rääkige, mida tundsate tagasiside saamise ajal.
- Ärge kohe kaitsepositsioonile asuge. Mõelge kuuldu üle järele, “seedige” rahulikus atmosfääris.

Nota bene!

- kohatu tagasiside võib partnerit solvata ja suhteid rikkuda;
- tagasiside ülesanne on kommunikatsiooni parandamine, suhete silumine, konfliktide lahendamine.
- Igaüks, kes kasutab tagasisidet partneri alandamiseks, solvamiseks, tema asetamiseks ebamugavasse olukorda, kuritarvitab seda tehnikat!

Johari aken (I)

	Endale teadvustatud	Endale mitteteadvustatud
Teistele teada	Areen (avatud mina)	Pimeala
Teistele mitteteada	Fassaad (varjatud mina)	Tundmatu mina

Johari on lühend “akna” autorite Joseph Luft ja Harry Inghami nimedest.

Johari aken (II)

- Näitab, missugusena inimene ise ennast kujutab ja kuidas teda näevad teised.
- Areen on sellised omadused ja tegevused, mida ta ise teab ja tunnistab. Seda teavad ka teised.
- Fassaad on sellised omadused ja tegevused, mida ta ise teab ja tunnistab, aga teised ei näe seda, ehk varjatud individuaalne mina
- Pimeala on sellised omadused ja tegevused, mida ta ise ei tea ega tunnista, aga teistele on see nähtav. Siin võivad olla mitteverbaalne eneseväljendus, teadvustamata harjumused, eelarvamused, käitumis- või juhtimisstiil.
- Tundmatu mina on sellised omadused ja tegevused, mida ta ei tea ega teadvusta, ja teised ka ei pruugi teada (vajadused, võimed, kompleksid, eripärad)

Enesetäiustamine

- Selleks non vaja kitsendada “pimeala”.
- Erinevad analüüsimeetodid võimaldavad enda kohta informatsiooni saada ja “pimeala” vähendada. Tagasiside tehnika töötab ka selleks hästi.

Kodutöö

- Kasutage mõnda analüüsitehnikat, et oma “pimeala” kitsendada. Kontrollige tulemusi sõpradega.
- Täitke endale oma Johari aken. Kontrollige sõpradega.